

ЛІКВІДНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Узагальнено особливості управління ліквідністю, види ліквідності. Розглянуто фактори впливу на рівень ліквідності підприємства

Ключові слова: ліквідність, ліквідність підприємства, ліквідність балансу, ліквідність активів

Abstract

The general features of liquidity management, types of liquidity are generalized. The factors of influencing the level of liquidity of the enterprise are considered

Key words: liquidity, enterprise liquidity, liquidity of the balance sheet, liquidity of assets

Вступ

За останні роки економічна криза погіршила фінансовий стан та діяльність підприємств, і їх не можна характеризувати як стабільні й такі, що мають стійкий фінансовий стан, а більшість із них зазнали суттєвих збитків і опинилися на межі банкрутства. Щоб вижити в таких умовах, підприємствам необхідно постійно підтримувати і поліпшувати свої фінансові показники. Смає тому актуальним є питання, пов'язані із управлінням ризиком ліквідності.

Питання, пов'язані із управлінням ризиком ліквідності, досліджували такі вчені як Бержанір І. А., Бугай О., Вовк В., Давиденко Н. М., Дорошенко А. П., Ковалев В. В., Лахтіонова Л. А., Масленников Є. І., Олександренко І. В., Орехова К. В., Прикіна Л.В., Чупіс А. В., Вдовенко Л.

Метою даної роботи є систематизація підходів до визначення сутності управління ліквідністю підприємств.

Результати дослідження

Практика господарювання українських підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків та не виконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх ліквідності (платоспроможності). У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність (платоспроможність), тобто спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися по короткострокових зобов'язаннях. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна в гроші.

За економічною природою ліквідність характеризує здатність підприємства виконувати свої короткострокові (поточні) зобов'язання за рахунок своїх поточних активів. Підприємство вважається за ліквідне, якщо його поточні активи перевищують поточні зобов'язання [1]. Для розрахунку одиничних фінансових коефіцієнтів ліквідності оборотні активи групуються по ступеню ліквідності (здатності трансформуватися в грошові кошти), що характеризує терміновість виконання підприємством поточних зобов'язань.

Ліквідність можна характеризувати з двох боків. По-перше, це величина, зворотна у відношенні до часу, необхідного для швидкого продажу активу за певною ціною. По-друге, це сума, яку можна за нього отримати. Вони, безумовно, взаємопов'язані: для отримання високої ціни за товар (актив) потрібно більше часу; для прискорення процесу реалізації необхідно знизити ціну.

Отже, існують різні визначення сутності ліквідності, проте в цілому під нею розуміють здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів.

Завданнями управління ліквідністю є [2]:

- здійснення діагностики рівня (стану) ліквідності, оцінка впливу дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на ліквідність підприємства;
- управління активами за термінами погашення;
- управління вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності, прогнозування потреби в ліквідних коштах.

Зміст економічної категорії розкривається через систему функцій, які вона виконує. Виділяють такі основні функції ліквідності підприємства [3]:

- стабільності – високий рівень ліквідності підприємства забезпечує незалежність і свободу дій суб'єкта господарювання та створює передумови інноваційного розвитку;
- мобільності – незалежність і свобода дій суб'єкта господарювання проявляються у можливості зміни пріоритетних напрямків діяльності та адаптації до змін зовнішнього середовища;
- привабливості – достатній рівень ліквідності підприємства уможливує додаткове залучення коштів для фінансування його господарської діяльності;
- регулювання – в залежності від відповідності фактичного рівня ліквідності бажаному керівництвом підприємства можуть бути прийняті рішення щодо змін величини та структури активів і зобов'язань підприємства;
- контрольну – полягає у можливості моніторингу фінансових аспектів стану підприємства через показники ліквідності;
- вартісну – проявляється у формуванні справедливої вартості підприємства, тобто чим більша ліквідність підприємства тим більшою є його справедлива вартість.

Більшість науковців розрізняють три види ліквідності залежно від її об'єкта – ліквідність активів, ліквідність балансу та ліквідність підприємства.

Визначення цих видів ліквідності у наукових джерелах є однаковими за своєю суттю. Ліквідність активів – здатність активів до швидкої реалізації на ринку та перетворення на грошові кошти без втрати вартості [4]. Ступінь ліквідності активу визначається проміжком часу, необхідним для його перетворення у грошову форму. Чим менше потрібно часу для інкасації певного активу, тим вища його ліквідність [5].

Ліквідність балансу – це рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких у грошові кошти відповідає термінам погашення зобов'язань [6].

Ліквідність підприємства – це мобільність підприємства, його спроможність (при виникненні будь-яких обставин) за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно вишукувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів, і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і термінами перетворення активів в грошові кошти та обсягами і термінами погашення зобов'язань [7].

Якісна відмінність понять «ліквідність активів» і «ліквідність підприємства» полягає у тому, що остання характеристика синтезує не лише властивості активів, але й умови залучення фінансових ресурсів для їх утворення, у той час як ліквідність активів визначається безвідносно до правої частини балансу підприємства. Ліквідність підприємства, з одного боку, залежить від установлених вимог за платежами, з іншого – від можливості здійснити ці платежі. У вітчизняній літературі існує точка зору, за якої підприємство називають ліквідним тоді, коли воно у змозі виконати свої зобов'язання у відношенні до кредиторів, бюджету, страхових компаній, орендодавців, працівників, постачальників і т. ін., причому ці зобов'язання мають бути виконані у встановлені терміни. Якщо здатність до оплати у цей момент більша, ніж зобов'язання за оплатою, таке підприємство визначають як ліквідне. Проте розглянуті положення, на нашу думку, не вичерпують відмінностей між поняттями «ліквідність балансу» і «ліквідність підприємства».

Сьогодні у практиці західних країн прийнято широке трактування ліквідності, що відображає не тільки поточний стан, але також інформацію про ліквідність, яка може виникнути надалі у зв'язку з майбутніми платежами і рішеннями. Відповідно до цього трактування підприємство називається ліквідним (планово), якщо його платежі за зобов'язаннями в кожен момент планового періоду відповідають термінам, встановленим у договорі.

Крім того, виділяють наступні види ліквідності:

- поточна ліквідність – це відповідність між розміром дебіторської заборгованості, грошових активів підприємства і кредиторською заборгованістю товарного та нетоварного характеру;

- термінова ліквідність – це здатність підприємства до погашення зобов'язань у випадку його ліквідації;
- недостатня ліквідність – це неможливість підприємства повністю розрахуватися з боргами навіть за умови надання йому вигідних комерційних можливостей, знижок;
- високий рівень недостатності ліквідності – підприємство неспроможне погасити свої поточні борги і зобов'язання, що може привести до його неплатоспроможності і банкрутства.

Для власників підприємства недостатня ліквідність може означати зменшення прибутковості, втрату контролю та часткову або повну втрату вкладень капіталу. У випадку, коли власники несуть необмежену відповідальність, їх збитки можуть навіть перевищити початкові вкладення.

Для кредиторів недостатня ліквідність боржника може свідчити про затримку у сплаті процентів та основної суми боргу. Поточний стан ліквідності підприємства може також вплинути на відносини з покупцями (клієнтами) та постачальниками товарів та послуг. Такі зміни можуть призвести до неспроможності підприємства виконати умови контрактів та призвести до втрати зв'язків з постачальниками.

Ось чому ліквідності надається таке важливе значення. Якщо підприємство не може погасити свої поточні зобов'язання по мірі того, як настає строк їх оплати, його подальше існування ставиться під сумнів. Це відсуває всі інші показники діяльності підприємства на другий план.

Як було зазначено вище, під ліквідністю розуміють здатність цінностей легко перетворюватися в грошові кошти, тобто абсолютно ліквідні активи, а ступінь ліквідності визначається тривалістю часового періоду, впродовж якого ця трансформація може бути здійснена. Чим коротший період, тим вищою є ліквідність даного виду активів.

У табл. 1 наведено фактори, які впливають на збільшення або зменшення ліквідності підприємства.

Таблиця 1 – Фактори впливу на ліквідність [2]

<i>Фактори, що впливають на збільшення ліквідності</i>	<i>Фактори, що впливають на зменшення ліквідності</i>
• одержання довгострокового кредиту	• погашення довгострокових позик
• інвестування капіталу	• грошові виплати
• прибутки	• збитки
• амортизаційні відрахування	• податки на дохід від оцінки активів
• скорочення дебіторської заборгованості	• інвестиції в основні засоби
• повернення наданих позик	• погашення короткострокових кредитів
• продаж необоротних активів	• використання резервних фондів

Наслідками низького рівня ліквідності є нездатність підприємства сплатити свої поточні борги і зобов'язання, що веде, в свою чергу, до обов'язкового продажу довгострокових фінансових вкладень та активів і, в гіршому випадку – до зниження дохідності і банкрутства.

Аналізуючи ліквідність, важливо з'ясувати такі питання:

- свобода в розпорядженні активами (чи не є активи предметом застави);
- доступність активів для поточного розпорядження;
- контрольованість активів (можливість отримання інформації про здатність позичальника швидко пересувати або ховати активи. Наприклад, перевести грошові кошти з одного рахунку на інший, інформація про який недоступна кредиторам);
- наявність умовних зобов'язань (які можуть виникнути внаслідок несприятливого судового рішення, а також наявність гарантійних зобов'язань, потенційних зобов'язань, які за певних умов можуть збільшити загальну суму короткострокових зобов'язань підприємства).

Висновки

Отже, на сьогодні існують різні визначення сутності ліквідності, проте в цілому під нею розуміють здатність та швидкість перетворення оборотних активів у грошові кошти з метою погашення

поточних зобов'язань як у міру надходження термінів їх сплати, так і прострочених боргів. Питання аналізу ліквідності є досить актуальними для вітчизняних підприємств в сучасних умовах розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.
2. Щербань О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства / О. Д. Щербань // Економічний аналіз : зб. наук. праць . – Том 23. – № 2. – С. 206-212.
3. Халатур С. М. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств / Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруга Т. О. // Економіка та держава. – 2017. – №12. – С. 56-60.
4. Орехова К.В. Роль та місце ліквідності та платоспроможності підприємства в сучасному економічному середовищі [Електронний ресурс] /Орехова К.В., Челомбитько Ю.М. // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. - 2011. - № 1.- Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/fkd/2011_1/part2/44.PDF
5. Економічний аналіз / [М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.]; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. [2-ге вид., перероб. і доп]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
6. Фінансовий аналіз / [М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька]. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
7. Селезнева Н. Н. Финансовый анализ. Управление финансами / Н. Н. Селезнева, А. Ф. Ионова. [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 639 с.

Шевченко Олег Анатолійович – магістрант групи ІМФК-17м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: sheva_o@i.ua

Науковий керівник: **Джеджула В'ячеслав Васильович** – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця.

Oleh A. Shevchenko – Department of finance and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: sheva_o@i.ua

Supervisor **Vyacheslav V. Dzhedzhula** – Doctor of Economics, Professor, Department of Finance and innovation management, Vinnytsia National Technical University